

REGERINGSKANSLIET

É Deleġatšia pe romane puhhiba

Delegationen för romska frågor

Romanes/Kaale

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Ju 2006:10

É Delegatšia pe romane puhhiba

É Delegatšia pe romane puhhiba liijas butti te, sar punktura aro sveittibosko internationaalno leliba te arakhen ta tšeeren tšihkipa pe manushenge horttiba, te aahhen džoralo aro buttija te draaten puhhiba nationaales ta sastaven romengo aahhiba aro sveittiko. Tenkiba pe buttija hin te tšeren tšihkiba romenge horttiba, ta niina te phakaven romengo sosialno, politisko ta sosiaalno marginaaliba. Laveskieri aro delegatšia hin demokratiskoambasadori Maria Leissner.

É Delegatšia tšeerila butti aro dialog tšetanes romane anglesgierensa mahkar vaure aro jek referensgruppoo kaj hin anglesgielere anda saro phuvjata:

- Resande Romers Riksförbund
- Romska Kristna Socialdemokrater
- Romernas Riksförbund
- Riksförbundet Internationella Romska och Resande Kvinnocenter
- Center för romsk kulturutveckling
- Föreningen Resande Folkets Riksorganisation
- Romska Ungdomsförbundet
- Riksförbundet Romer i Europa
- Föreningen Lovara i Lund
- Resandefolkets Romanoa Riksförbund

É Deligatšia hunnel niina doolen koonensa doolen hin kontakti sar Ombudsmannen kajo etnisko diskriminatsia (DO), Ombudsmannen kajo tšavenge diskriminatsia (BO), Skolakohougaae (Skolverket), Forum

pe dživibosko historia, É delegatšia pe manushenge horttiba, Tšibengo instituutto/konseilo (Språkrådet), Sosiaalnofalliba (Socialstyrelsen), ta Sveittiko gaave ta gaaveskofalliba (gaavesko trystaliba), (Sveriges Kommuner och Landsting).

É delegatšiasko butti hin te

- grunna romengo aahhiba aro sveittiko kajo te roden, tšetaniba, analysera ta tšeeren o raporto pa dživiboskodžaaniba ta džaaniba so hin liijal paalal than
- mukhen o propositiono so motes te tšeren te avelas romengo aahhiba fendide aro them
- daavaa naal ta dumudel pe gaavengo projekto ta hankiba so hin ookimen te sastaven romengo aahhiba
- te den ta ulavela informasia paalal romen ta pa romengo aahhiba aro sveittiko
- te den džoralipa aro džaanibosko-ta phirribosko paruviba mahkar fooroskohougaaje ta gaaveskofalliba
- dikkel pes so hyövyilas ta saipa te konstruksia romane instituutte
- lel kotor aro internationaalno itbuttija aro romano puhhiba

É Delegatšiasko butti hin tiijakophanlo ta mote aavel aro jek roodiboskotšeriba. Sar buttija te sastaven romengo dživibosko aahhiba sikavehas angleskierenge aro decembro 2009. É Delegatšiasko buttija naa kothanavela doola dohhesko kotor ta naa lelpe butti foorosko hougaaje, gaavesko falliba, gaave ta instituuttos ta organisatsia hin ta kon kamel te tšeren te sastaven romengo aahhiba.

Paalunoinfo

Aro them ustila but prissiboskotenkiba pe romen ta hin buut bi džaaniba romendar ta anda lengo kultuurata (antiromanism). Romen arakhen diskriminatsia aro butvaride kotor, sar aro sikjiba, butti ta tšeerisko puhhiba. Internationaalno organisatsia sar o Europakotingisko komisio kajo rasismo ta intoleranso (ECRI) hin oprenbaaridas lengo džinta te sveittiko mote sastaven romenge aahhiba ta len prissibosko butti kajo rasismo ta diskriminatsia. Aro sveittiko hin DO:sko raporto sikade te buut romendar džiiwela aro marginaalo aro butide kotor anda sveittiko phuvjata ta douva auriaahhiba saj dikkehas sar jek aaviba pala langhtotijasko džoralo diskriminatsia.

Romen – jek nationaalno minoritetti ta jek transnationaalno manusha

Romen hin jek anda sveittibosko panghto iegado nationaalno minoriteeti. Doola nationaalno minoriteeti aro sveittiko hin saare arre aro sveittibosko minoriteetipolitiikkos. Sveittibosko minoriteetipolitiko Ingariba hin te del arakhiba le nationaalno minoriteeti, den len džoralipa aro lengo saipa te lel pheriba ta del douva dumodejpe so mote te del te lengo tšib aahhelas aro dživ. Te ingariba pe minoriteetipolitiikosko pherdilas roodiba te saare nationaalno minoriteettengo sori ta intresso dikkellas aro sakko ring aro them ta pe sakko dziviboskoklasno. Douva hin it ni themmesko hougaaje sar gaave ta phuveskofalliba.

Romen hin jek transnationaalno manush ta leen hin pherdo 20 miljono rom aro boliba. Bereh 2000 deklarindas IRU (International Romani Union) romano manusha sar naa territoriello manusha (transnationaalo). Trinda bereh sigide aro jekto romano bolibosko konferransso aro London (1971) sas joon it džinta mahkar jek nationaalno džili (*Gelem, gelem*) ta liijal pen jek sakriba.

Aro sveittiko them džiivela 50 000 romano manusha pe vaure tšiba, passiba ta kultura. Douva ithlaga tšib é romani tšib/romanes hin lehta pe sanskrit ta sterdol pala jekto houvardeh dialekto kai pherdo bih rakkilas aro sveittiko them. Jek heerunoskokka aro tšib

tšeerilas mahkar valakisko ta naa-valakisko dialekto. Doola valakisko dialekten oprebaaridas mahkar doola romen kon sas phanle aro valakiet ta Moldova teelal 1300–1800-bereh. Doola bi-valakisko dialekto oprebaaridas mahkar doola skokka kon muttisailas ando vauro kotor Europake anglal 1400-bereh vaj sikide. Sveittikosko hougaajengo ulavela romen ando pangsh skokka dooleske anda save skoka joon hin ta anda save themmen joon dziividas sigide heeluno bereh; sveittiko, finsko ta aurinoordigo romen ni phirutne ta nevoaune.

Sveittiko rom

Rakkila kelderari nebi nina lovari-ta tjurari tšiba, romen kon aune ando mahkar vauro berehesko pariba anda porttikothem.

Finitiko rom

Doola finitiko rom, kalé aune ando sveittikothem pe 1500-bereh ta leen muttisailen ando douva tiijesko ustrigno phuv kotor anda them (Finland). Buut kalé muttisailas ando sveittiko them pe 1960-bereh sar aviba pala nordigo pasophiriba 1954.

Phirutne

Aro sveittiko hin pherdo 25 000 phirutne (resande). Jek skokka anda len kharen phenen resande thaj vaure phenel phirutne rom. Pala vaure navarsina phi-

rutne hin anda romendar kon aulo aro Sveittiko pe 1500-bereh. Vaure phenel te joon hin manusha anda kakjako ta fransko helado anda 1600-berehsko kurriba sar douvatiijesko Raj liijas pessa ando sveittiko them.

Aurinoordigo

Arre aro dauva term leha than sar valakisko sar ni-valakisko rom. Mahkar len hin buut doolenna kon avela anda lovare-rakkiba roma kon aune ando sveittiko anda polonia ta auri thema teelal 1960–1970-bereh. Aro sveittiko dživela ni rom kon avela anda vaure thema sar kelderar, romungro ta tjurara.

Nevoaune

Ando nevoaune rom dikkehas anglunes romen kon roodela asylo ta nahutno kon aulo ando Sveittikothem anda phuri Jugoslavia ta Kosovo (sar arli ta gurbeti).

Hin panna romano organisatsia ta khangeri aro saro them (dikk pe delegationsesko patriako, webiako rig). Romano angleskiere behhela nina arre aro internationalno organo sar European Roma and Travellers Forum (ERTF), International Romani Union (IRU), International Roma Women Network (IRWIN), ta Forum of European Roma Young People (FERYP).

Kontakto

Liineskoaddresso: 103 33 Stockholm

Visitakoaddresso/Staaviboskoaddresso: Vasagatan 8–10

Telefona aro themmesko baro falliba: +46 (8) 405 10 00

Maria Leissner, laaveskieri

Telefona: +46 (8) 405 39 54

E-post: maria.leissner@foreign.ministry.se

Ann-Marie Algemo, heerunisekritarni

Telefona: +46 (8) 405 30 75

E-post: ann-marie.algemo@integration.ministry.se

Domino Kai, rodkerdžijakosekritarno

Telefona: +46 (8) 405 30 53

E-post: domino.kai@integration.ministry.se

Tiina Kiveliö, rodkerdžijakisekritarni

Telefona: +46 (8) 405 24 38

E-post: tiina.kiveliö@integration.ministry.se

Anna-Sofia Quensel, rodkerdžijakisekritarni

Telefona: +46 (8) 405 11 92

E-post: anna-sofia.quensel@integration.ministry.se

Tukke kon kammeha te džaanes butide dikk pe

www.romadelegationen.se

Komisijakodirektiva: É Delegatsia pe romane puhhiba. Dir 2006:101
(Kommittédirektiv Delegationen för romska frågor Dir 2006:101)

Nationaalno minoriteti ta minoritetitšib, fallibasko faktapatrin:
www.regeringen.se/sb/d/8127/a/85633;jsessionid=ab7EWDzg4fM5

Europakofallibasko ramkonvention te arakhiba angle nationaalno minoriteti:

www.regeringen.se/sb/d/108/a/12830;jsessionid=aFd39XkAwOC9

Komisijakodirektiva Europakofallibasko konvention pa regionalo tšib ta minoritetitšib. Dir 1995:84 (Kommittédirektiv Europarådets konvention om regionala språk och minoritetsspråk Dir 1995:84)